

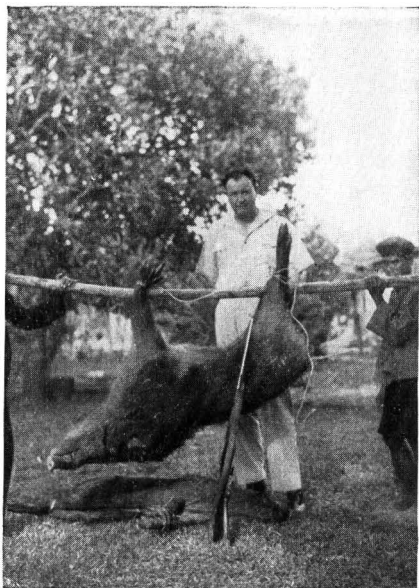

Fig. 5. De record-ever.

1 of hoogstens 2 stuks tusschen de vele gestreepte varkens werden gezien.

In dit verband is het wel interessant melding te maken van het feit, dat de heer B. op de ond. Tj. aan de Zuidkust in November 1935 een record-ever van *S. verrucosus* neerlegde en wel in een gebied waar deze soort slechts sporadisch voorkomt (fig. 5-6). De afmetingen en gewichten van dit exemplaar geef ik hier nog even op:

Tot. lengte (met den meetband over den rug gemeten) 188,9 cm; schofthoogte 80 cm; gewicht zonder ingewanden 103 kg, 800 gr; schedellengte 45,7 cm; schedelbreedte (over het jukbeen gemeten) 19,2 cm; drooggewicht schedel 2 kg, 750 gr.

Buitenzorg.

P. F. FRANCK.

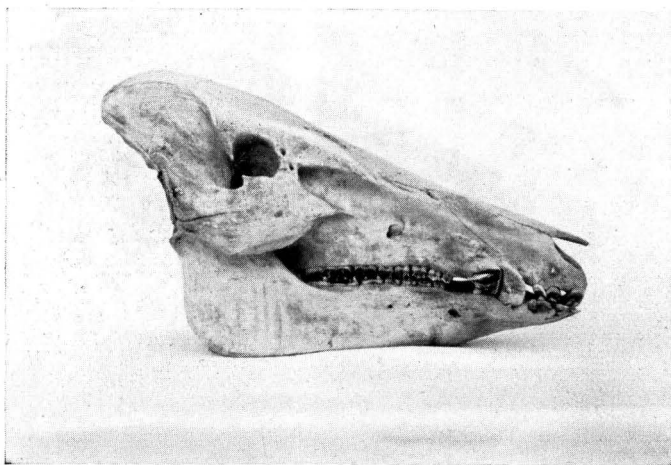

Fig. 6. Schedel van *Sus verrucosus*.

VERDERE WAARNEMINGEN TIJDENS DE EERSTE SCHIPVAART

Na de vliegende visschen en hun vervolgers, de bonito, de albacore en de dorado besproken te hebben (zie D. T. N., 24, 1935, p. 147), wijdt WILLEM LODEWIJCKZ in zijn dagboek van „De eerste schipvaart der Nederlanders naar Oost-Indië” (verschenen in 1598 te Amsterdam), eenige regelen aan de zeezoogdieren, die men in de tropische Oceanen waarneemt.

„De bruijn Visschen, van de Portugesen *Toninas*, ende vande Fransoysen *Marsovins* gheenaemt [marsouin, vermoedelijk van „meerzwijn”], zijn tweederley, d'eene

hebbende de muijl seer scherp als een Vercken, waerdeur somwylen het Meyr-swijn ghenaeamt worden, d'ander hebben de muijl plat, seer ghelijck de Potshoofden [potvisschen], ende omdat zij schynen cappen aen te hebben, worden zij de Zee-municken ghenaeamt”.

Eigenlijk is de bruinvisch de Hollandsche soort *Phocaena phocaena*. De vrij talrijke soorten van dolfijnen, die in Indische wateren voorkomen, hebben inderdaad ten deele de spitse, eenigszins snavelvormige snuit, die typisch is voor de bekende dolfijn van de Middellandsche Zee, terwijl andere juist een bijzonder stompen kop hebben. Tot die laatste hoort bv. *Globicephalus macrorhyncha*, die soms in troepen het strand oploopt en dan jammerlijk omkomt, gelijk in De Trop. Natuur 1923 uitvoerig beschreven werd (p. 33 en 174, zie ook mijn boekje „Uit de Tropische Natuur”, nr. 20). Deze *Globicephalus* schijnt wel een oceanische soort te zijn, die in de Javazee niet dan bij vergissing komt.

Of het volgende op de spitssnuitige of op de stompkoppige dolfijnen of wel op beide slaat, is niet met zekerheid uit te maken.

„Zijn ghemeynelijck 5 oft 6 voeten lanck, hebben den steert seer breedt ghecloven, ende contrari staende van andere visschen, ghelijck oock de Potshoofden ende Walvisschen [nl. horizontaal]. Zij hebben een effen huijt, ende gheopent zijnde, zijn noch min noch meer als een Vercken, hebben speck ende [rood] vleesch, de lever [longen?] ende alle d'inghewant; ende, dat meer is, so genereren zy van gelijcken [zijn levend-barend]: want also wij één geschoten hadden, die seer groot was, ende tselfde open sneden, vonden wij een ionck daer in, derhalven weder in de Zee wierpen.

„Dese houden haer altoos in hoopen, ende haer uyt de Zee verheffende, comen zij na de schepen, de Zee groen makende door hare menichte, blasende ende knorrende als Verckens, ende is een genoechte om te sien, ende de schippers versekeren haer [nemen hun maatregelen] tegen toecomende tempeest [naderende storm], twelck dickmael daer na niet lange en toeft [uitblijft], uyt tselve quartier [windstreek] van daer sij komen.

De dolfijnen zouden dus voor den storm uitvluchten.

Ook potvisschen, de reuzen onder de tandwalvisschen, werden waargenomen. Vroeger is daarop in het Oosten van onzen archipel wel door enkele Amerikaansche walvischvaarders gejaagd, wat tegenwoordig niet meer gebeurt.

„De Pots-hoofden swemmen oock by groote hoopen, als de Tonitren (bonito's? tonijnen?), doch ghemeynelijck tragher. Dan, als zij eenighen visch jaeghen, so zijn zy dapper ende snel ghenoech, ghelijck wij dickmael ghesien hebben. Haer grootte

Fig. 1. Een gestrande *Globicephalus*, van de buikzijde.

is wat cleijnder dan eenen Walvisch, ende en hebben oock gheen gaten op het hooft om 't water uyt te werpen, ghelijck de Walvisschen doen”.

Dit laatste moet op een vergissing berusten. Al heeft de potvisch geen twee neusgaten, zooals de baleinwalvisschen, hij is toch wel, evenals de andere tandwalvisschen, in het bezit van één zulk een ademhalingsopening.

Om nu nog even terug te keeren tot de visschen: natuurlijk blijven ook de haaien niet buiten beschouwing in het dagboek van WILLEM LODEWIJCKZ.

„Wij vingen ooc veel Haeyen, vande Portugesen *Tubarons* (Port: tubarao, Spaansch: *tiburón*), ende vande Fransoysen *Requins* [requins] gheenaemt, die hem gemeynelijck boven laet sien in stilte: want zijn seer traech int swimmen”.

Zelf heb ik op mijn talrijke zeetochten maar een enkele maal een groote haai bij ons schip gezien. Dat was bezuiden Straat Soenda en het is mij bijgebleven hoe traag en onhandig die gevreesde schrik der zeeën

zich voortbeweegt als men hem bij voorbeeld vergelijkt met de vurige, warmbloedige dolfijnen. De beide loodsmannetjes, die hem gezelschap hielden, hielden hem dan ook op hun dooie gemakje bij, terwijl hij langs ons (stilliggende) schip, van voor naar achteren en van achteren weer naar voren zwom.

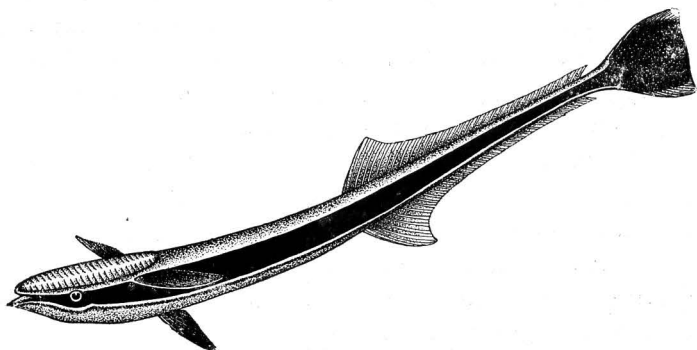

Fig. 2. Zuigvisch (*Echeneis naucrates*) $\times \frac{1}{6}$.

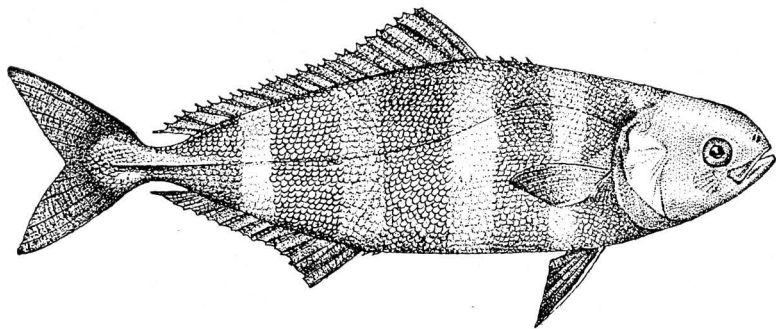

Fig. 3. Loodsmannetje (*Naucrates ductor*) $\times \frac{1}{4}$.

eten, swemmende hem de muil uyt ende in, sonder dat de Haye hem eenich quaet doet”.

Hier heeft WILLEM LODEWIJCKZ het over de zuigvisschen, (*Echeneis*), met een zuigschijf met dwarse richels („ghefronst”) boven op den kop, en niet te verwarren met de boven genoemde loodsmannetjes (*Naucrates ductor*), die altijd vrij rondzwemmen en de haai slechts gezelschap houden. Dat de zuigvisschen zich zelfs in den bek van de haai zouden wagen, lijkt geen erg waarschijnlijke bewering, en toch men kan niet weten : weinigen hebben in later tijd meer gelegenheid

„Hij heeft ooc een effen huijt, ende altoos heeft hij 7 oft 8 cleyne viskens, diemen Zuygers noemt, vande grootte van eenen Harinck ende cleijnder, die 't bovenste vant hooft plat ende ghefronst hebben: waarmede hy hem aende Hayen vast hout, totdat de Haye wat ghevanghen heeft, daer hy dan mede gaet

gehad tot zoo rustige waarneming op dit gebied als deze mannen op hun vaak langzaam voortdobberende schepen.

Dat haaien ook in dien tijd weinig populair waren, blijkt uit het volgende.

„De bootsgesellen moeten haer seer voor hem wachten als zy swemmen: want dickmael ghebeurt het, dat hy met een [gezel] nae de grondt schiet Ende also hy onlieflijk is om te eten, so vanghen de bootsghesellen de selve om haer ghenoechte mede te houden, steeken hem zijn ooghen uyt, oft binden hem een hout aende steert oft botige [tonnetje], laten hem alsdan weder inde zee vallen, waer hij groote toormenten ende pyne door lijdt”.

Tenslotte worden ook de zeeschildpadden nog vermeld.

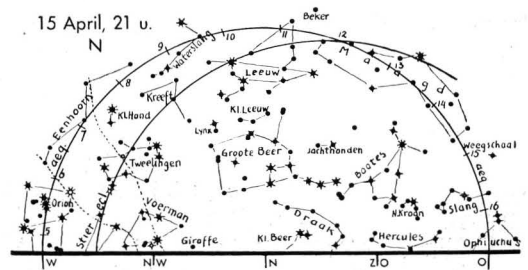
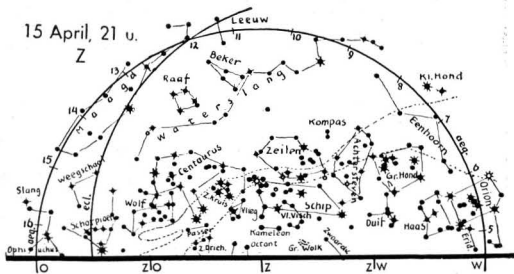
„Men vint oock inde zee seer groote Schilt-padden, dryvende meest slapende, want het seer droomachtighe beesten zijn, seer groot ende seer goet om te eten, smakende als Calfvleesch, ende als haer de Sonne de opperste schelpe verwermt heeft, keeren zy haren buijck om hooghe. Alsdan comen de bootsghesellen seer stillekens, ende slaen eenen haeck tusschen beyde de schelpen, ende trekkende also in haer boot”.

Zoo vinden wij in dit oude reisverhaal heel wat vermeld, waarover later weinig meer geschreven is en dat ook nu nog de moeite waard is, aan de vergetelheid ontrukkt te worden.

Hilversum.

H. C. DELSMAN.

DE STERRENHEMEL IN APRIL

STERRENGROOTTEN: 0 en 1 ★, 2 ★, 3 ★, 4 • ; veranderlijk ○

GELDIGHEID VAN DE KAARTJES:

15 Dec.	15 Jan.	15 Feb.	15 Mrt.	15 Apr.	15 Mei.
5 u.	3 u.	1 u.	23 u.	21 u.	19 u.

Aan het begin van iedere maand gelden zij telkens één uur later, aan het einde één uur vroeger.
MAANPHASEN:— V.M. 7 April; L.K. 15 April; N.M. 21 April; E.K. 28 April.

PLANETEN.—MERCURIUS komt op 10 April in bovenste conjunctie, is daardoor in het begin der maand onzichtbaar, wordt avondster en gaat op het einde van April te kwart over zeven onder. VENUS komt pas tegen vijven op en zal nauwelijks te zien zijn.

MARS gaat vroeg op den avond onder en zal al even moeilijk als VENUS te vinden zijn.

JUPITER daarentegen, op 1 April te 23 u. opkomende, en den 30sten reeds te 21 u., is zeker gemakkelijk te vinden. Zij staat nog steeds tusschen Schorpioen en Schutter en keert in April op haar baan terug (R.K. 17.6).

SATURNUS (R.K. 23.2 tot 23.4) komt in het begin der maand op te 4.6 u., op het einde te 2.8 u., en staat in den nanacht in steeds gunstiger wordende positie in de Visschen.

S. W. VISSER.